

ЕТНОГРАФІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО**Пашник С. (м. Запоріжжя)****Колодку чіпляємо – одруження бажаємо!**

Етнографічне дослідження народного свята Колодія, відзначення свята у різних релігій та народів світу

Фольклорно-обрядовий колектив «Оріани»
(Запоріжжя) на святі Колодія

В Україні зберігаються і відроджуються давні народні обряди. Запорізький край також шанує традиції нашого народу. Одним із активних учасників цього руху є Фольклорно-обрядовий колектив «Оріани» на чолі з Наталією Лук'яненко. Колектив вже багато років поспіль проводить народні свята разом із Духовним центром «Руське Православне Коло», який займається відродженням Рідної Віри на основі стародавнього світогляду наших предків.

Дуже важливо зрозуміти призначення свята і дати йому правильне пояснення, тому рідновіри вивчають за етнографічними джерелами матеріал і складають потім відповідний обряд. Для більш повного розуміння свята порівнюється мітологія, обряди, свята, символи з іншими народами, адже в основі маємо спільне природне світобачення,

але кожен народ використовує його для формування рідної святості задля єдності і продовження свого Роду.

Пропонуємо наше дослідження свята Колодія (Колодки). Думаємо, що воно буде корисним для фольклорних колективів, а разом із тим і нашому народові.

Свято Колодки (Колодія) або Масниця (Масляна) ми святкуємо за 8 шестиденних тижнів до Великодня (Благовіщення) за постійним сонячним календарем з 7 лютого (понеділок, якщо дні тижня прив'язані за постійними числами, як це було у давнину) до 12 лютого (субота).

Кожен день тижня є святковим – Колодка народилася в понеділок, хрестилася у вівторок, похристини – середа, колодка вмирає у четвер [2, с. 22]. І ось 11 лютого (п'ятниця) відбувається похорон Колодки, а провідником у потойбічний світ є Велес. Тому це є день Велеса (церковне – Власія). Степан Килимник подає думку окремих етнографів-істориків, що первісно «Колодка» – це було свято Бога Велеса (Волоса) – «скот'єго бога» – опікуна худоби [2, с. 15-16].

Похорон Колодки проводиться масовим гулянням і веселощами. На останній день, суботу, Колодку оплакують. Нехай не дивує таке поєднання – похорони і веселощі. Аналогічно святкується і сучасний Новий рік (1 січня) – Різдво Місяця-човна (роги Велеса), який пішов у вічність рікою (рік). Саме на це свято, на дев'ятий день від смерті Старого Сонця, відбувається похорон, а одночасно й весілля, яке покликано відродити життя поєднавши чоловіче і жіноче начала. Тому й бігають під Новий рік дворами ватаги ряджених, які відіграють весільні обряди (Василь і Меланка). А також зорюють двір плугом (чоловічий прутень) і засівають домівки (жіноче лоно) зерном.

Свято Колодія тотожне з католицьким Карнавалом, яке виводять від лат. carne – м'ясо і лат. levare – прощавай, юдо-христосівці проводять перед Великим постом [1, с. 71]. Можна

не погодитися з поясненням назви «карнавал», адже ми можемо побачити знайоме нам ім'я Богині скорботи Карни, яка згадується у «Велесовій Книзі» і «Слові о полку Ігоревім» [3, с. 49], а закінчення тотожне Велесу (Валу), якому, як вже зазначалося, і присвячуються проводи (похорон) Колодки.

У греко-ортодоксів Масниця перекочує часто до березня, так як Великдень вони вираховують за Місяцем і відбувається зміщення. Тому це свято помилково плутається з Явдохою (старим новим роком – 1 березня) – першим днем Весни і проводом Зими, коли сплюється опудало Зими.

Степан Килимник у книзі «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні» описує свято Колодки-Колодія наступним чином: «На останньому тижні перед Великим постом, сирної, чи сиропустної неділі, в понеділок – сходилися лише жінки до корчми. Непомітно одна з жінок кладе на стіл сповите полінце й тоді всі разом викрикують: «Народилась, Колодка (чи Колодій) – народилась! Бралися всі за руки й жвавими рухами, з веселими викриками-вигуками та співом відповідних пісень, співаних нині на хрестинах, на зразок: «А вже наше дитя народилось, а вже дитя на світ Божий та й з'явилось», – трічі обходять навколо стола. Колодка народилась!»

Тут же, навколо, «колодки», що лежала посеред стола, розкладали принесені вареники, сир, масло, яєчка, ставили пляшку й веселилися. Кожна з жінок мала з собою маленькі колодочки. Коли приходять в той час до корчми чоловіки – тут же їм чіпляли колодку, а вони мусили ставити викуп – горілку чи мед...

Характерним є те, що зарання умовлені заміжні жінки мусили дістати пелюшки з 3-х хат, де є немовлята та сповивач, і цим сповивали колодку. Після цього балювання жінки розходились по своїх домівках.

У вівторок замужнього жіноцтва збирається вже значно більше до корчми, де залишалась на столі покладена в понеділок колодка. Після веселого балювання, співів та взаємного

поштування принесеним, – а на цей час уже приходили й чоловіки в більшій кількості, яким одразу чіплялася колодка й які розважаються вже разом.

«Колодка» – збір спогаданої людяності, – виходила поза межі корчми, на село. Свято-звичай приймав загально громадський характер. Жінки несли з собою сповиту в понеділок народжену «колодку», «та й кожна жінка мала 2-3 колодки, які чіпляли в першу чергу бездітним чоловікам з подружжя, та чоловікам, у яких були сини на оженені й не одружилися минулих м'ясниць та матерям, що мали доньок-дівчат на порі й також не видали заміж. Як покарані, всі ті, що їм причеплена колодка до ноги, мусять відкупитися прийняттям, а чи горілкою, інакше не мають права знімати колодку.

Чіпляли колодку й парубкам, власне в першу чергу, які не женились та дівчатам, насамперед тим, що відмовили тому, чи іншому парубкові. Колодка діяла та галасала по всьому селу з понеділка до суботи, до «похорону колодки». До прийняття жіночого гурту-колодки готувалися всі ті батьки, які мали синів на одружені та доньок на порі. Колодку прив'язували чоловікам до лівої ноги, а хлопцям-парубкам та дівчатам – до лівої руки, а чи до пояса. Чіпляли й дівчата хлопцям колодку. Це маленька колодка, оздоблена кольоровим папером та стрічками. Парубок мусив відкупитися: купував дівчині (зараня) намисто, чи дві стрічки, своїй дівчині здебільшого хлопець купував хустку та ще щось. А дівчина на Великдень мусила «віддати колодку» – подарувати хлопцеві кілька писанок у гарно вишитій хусточці. Парубок за це наймав дівчині танець.» [2, с. 17-18].

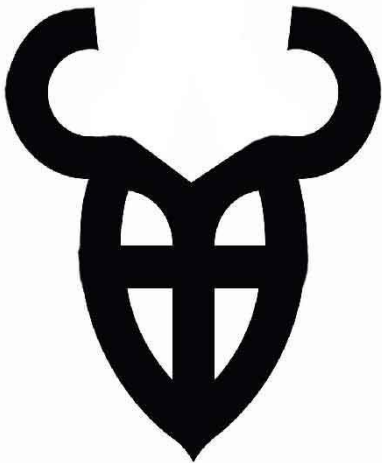
Свято Велеса 11 лютого можна ототожнювати з постійним (за сонячним календарем) святом святого Валентина (Велес + тин – охоронець домівки, отин – батько; Велетень) – 14 лютого так популярного зараз у молоді, коли даруються сердечка зі стрілою. Це свято закоханих, і тут ми можемо порівняти його з еротичними сценами карнавалу і фалічною колодкою. Різниця між 11 лютим у православних і 14 лютим у католиків лише в тому, що одні починають піст в понеділок (13 лютого), а інші в четвер (16 лютого за постійним числами в шестиденці).

Зараз іноді виникають суперечки доцільності святкування свята закоханих на Валентина 14 лютого, що начебто переймаємо чужі для нас звичаї із заходу. Так святкуйте його 11 лютого як свято Велеса, тоді буде відповідати нашій традиції.

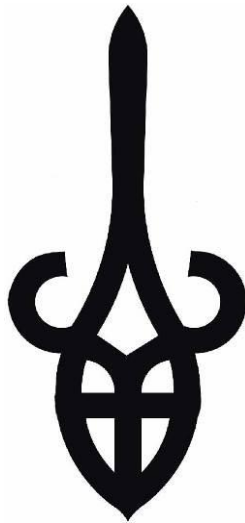
З приводу дня закоханих наведемо кілька висновків професора Степана Килимника у порівнянні з іншими ушануваннями богів кохання: «Звичай «чіпляти» чи «в'язати» колодку й дорослими жінками, й дівчатами парубкам, та звичай «купувати» та «віддавати колодку», а чи «колодія», напрошується думка, що в основі «колодки-колодія» лежить таки якийсь мітологічний образ своєрідного, чи близького образу античного грецького Бога шлюбу – Гемінея, що накладав «узи шлюбу» – одруження на дозрілу молодь та й другого Бога, на зразок староримських звичаїв, – Бога народження дітей. [2, с. 24].

Сердечко є важливим атрибутом свята, бо воно позначає жіноче начало і також може відображати голову Велеса. Дивіться традиційні серги з сердечком, від якого відходять роги. Збереглися давні образи волів, на чолі яких малювали сердечка, а то й сама голова ототожнювалася із формою сердечка. А одним із проявів Перуна є Бог кохання Лель (ляля – дитина) яка на зразок Купідона або Амура, зображувалась у вигляді дитини з луком і стрілою. Лель (Ілля) кидає стріли у Велеса (чорта). Тобто відбувається боротьба верхнього і нижнього світу (чоловічого і жіночого начала). Ця боротьба породжує нове життя. Тому у

Руській Православній Вірі дуалізм світоглядний, де Білобог і Чорнобог б'ються, але підтримують Всесвіт – це є Божественна сутність, і один прояв без іншого не існує.

Триглав Веслес з сердечком і ріжками

Триглав стріла і сердечко

Замкова щілина у вигляді сердечка

На Триглаві (Тризубі) зображена боротьба Перуна і Велеса на середньому зубі: стріла (копіє) б'є у сердечко в нижній частині, або копіє б'є між рогів Велеса.

Ще один із образів сердечка бачимо на давніх замкових щілинах. Вираз «знайти ключ до твого серця» означає кохання.

На додаток приведемо приклад Японії, де використовують фалічну колодку на святі плодючості Hounen Matsuri, під час якого люди просять у Богів здорових дітей і багатого врожаю.

Свято супроводжується відповідним обрядом: чоловіки в білому одязі проносять вулицями величезні, довжиною 2,5 метра і вагою 400 кг, дерев'яні скульптури у вигляді фалосів. Урочиста хода, яку веде синтоїзький священик, супроводжується музикою бамбукових флейт. Вагітним жінкам дозволяється доторкатися до фалічних образів, щоб вони упевнилися в успіху майбутньої дитини.

Можна припустити, що це свято аналогічне нашому Колодію.

Такі елементи свята, коли жінки супроводжують (зустрічають) чоловіче начало, можна проглянути у мусульманському обряді: жених після весілля заходить до приміщення молодої для злягання, то його на вході зустрічають десять дружок, по п'ять з кожного боку, наче пальці рук.

Так як на масляному тижні не вживали м'яса, а виключно молочні продукти, то зазвичай ушановують худобу. У храмі освячуються продукти тваринного походження, зокрема, масло, молоко, сир, які склали біля образів Велеса. Звідси й приказка: «У Велеса й борода в маслі». Люди вірять, що Велес у цей день пильно наглядає за тваринами. Тому з образом Велеса йшли благословляти тварин і кропити їх свяченою водою.

Джерела та література

1. Катрій Ю. Я. Пізнай свій обряд! Літургійний рік Української католицької церкви. – Нью-Йорк, Рим: ОО Василіян, 1982. – 493 с.
2. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: У 2 кн. – Кн. 2. – К.: Обереги, 1994. – 528 с.
3. Пашник С. Д. Руська Православна Віра у питаннях і відповідях. – Запоріжжя: Руське Православне Коло, 7524 (2016). – 68 с.